

De terugkeer van de samenlevingsopbouw

PASPOORT: MAAK KENNIS MET DE PROFESSIONAL

- **Naam:** Marieke Linders-van Doorn
- **Leeftijd:** 43 jaar
- **Functienaam:** dorpsondersteuner
- **Organisatie:** dorpscoöperatie Lierop Leeft
- **Werkzaam in:** Lierop
- **Opleiding:** Verzorgende
- **Drijfveer:** 'contact met heel veel verschillende soorten mensen en echt iets mogen betekenen voor anderen'

DE DORPSONDERSTEUNER

'Met elkaar en voor elkaar'

Marieke is dorpsondersteuner bij dorpscoöperatie Lierop Leeft. Die coöperatie is in 2014 opgericht om de krachten van inwoners te bundelen en gezamenlijk de leefbaarheid in het Noord-Brabantse dorp op peil te houden. De dorpscoöperatie helpt de voorzieningen te behouden, initiatieven te ontplooiën of ondersteunen, en de onderlinge solidariteit te versterken. De coöperatie zet in op dienstverlening die bijdraagt aan de kwaliteit van leven in het dorp, die dichtbij is én waar inwoners zelf invloed op hebben. De motto's – 'Met elkaar en voor elkaar' en 'Lierop leeft maar niet zonder jou' – illustreren dat wederkerigheid belangrijk is. Lierop Leeft is een bruisende club met ruim honderd actieve vrijwilligers. De helft van de 2.200 inwoners van het dorp is lid van de coöperatie.³³ Samen met inwoners werkt Lierop Leeft aan het versterken van de gemeenschap en de leefbaarheid in het dorp.

Al voor de oprichting van de coöperatie werd er in Lierop geëxperimenteerd met een wekelijks spreekuur vanuit een kantoor waar inwoners met allerlei vragen terechtkonden. Dit liep niet zoals gewenst; er kwamen niet veel mensen langs. Bij het opzetten van de dorpscoöperatie is er daarom goed nagedacht over de vraag hoe de functie van dorpsondersteuner zo goed mogelijk zou kunnen aansluiten bij de behoeften van de Lieropenaren. Zodat zij de dorpsondersteuner goed weten te vinden, en de dorpsondersteuner goed weet wat er speelt in het dorp. Laagdrempeligheid, vertrouwen en ruimte zijn hiervoor belangrijke pijlers.

Schakel tussen inwoners, informele en formele hulp

Marieke is dé ingang voor inwoners van Lierop met een (hulp) vraag, over uiteenlopende onderwerpen. De functie is als volgt omschreven: 'de dorpsondersteuner vormt de schakel tussen de hulpvragers in Lierop enerzijds, en de formele hulp (maatschappelijk werk, Wmo-loket e.d.) en informele hulp (vrijwilligerswerk, mantelzorg) anderzijds. Voorop staat daarbij het behouden en verbeteren van de zelfredzaamheid en zelfbeschikking van mensen die op één of andere manier hulp nodig hebben en daar zelf niet uit komen.'³⁴ De dorpsondersteuner is dus echt een spin in het web. Marieke is niet alleen een vraagbaak voor individuele inwoners, ze stimuleert ook de hulp en steun tussen inwoners onderling.

Eenpitter

Als enige betaalde kracht in dienst bij de dorpscoöperatie – gefinancierd vanuit de gemeente Someren – voelt Marieke zich weleens bezwaard. 'Het is een grote vrijwilligersorganisatie, dat vind ik wel moeilijk en daar heb ik weleens over gesproken.' Ze heeft een contract van 15 uur per week. Marieke redt het niet

altijd binnen die uren. Maar omdat ze in een vrijwilligersorganisatie werkt, vindt ze het zelf ook belangrijk iets vrijwillig toe te voegen aan de leefbaarheid in het dorp. Daarnaast vindt ze ook de vrijheid die de functie biedt, heel erg fijn. De 15 uren verdeelt ze over meerdere werkdagen, om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de natuurlijke momenten waarop ze in contact kan komen met inwoners: bij bijeenkomsten, bij overleggen van een van de vier werkgroepen of het bestuur van de coöperatie, of bij de dorpsgenoten thuis. Marieke heeft een kantoor in het gemeenschapshuis in Lierop waar allerlei verenigingen uit het dorp huizen, maar daar is ze eigenlijk zelden te vinden omdat ze veel op pad is. Ze is goed bereikbaar per telefoon – het komt ook voor dat ze 's avonds of in het weekend gebeld wordt. Hoewel Marieke een solofunctie heeft binnen de coöperatie, heeft ze wél collega-dorpsondersteuners in de omgeving. Sinds 2017 is er in elke kern van gemeente Someren – Someren-Heide, Someren-Eind, Somerendorp en Lierop – een dorpsondersteuner actief. Marieke heeft regelmatig contact met hen. 'Je bent in principe allemaal "eenpitters". Eens in de drie maanden met elkaar overleg hebben over casuïstiek vind ik dan ook heel prettig.'

Weten wat er speelt

Weten wat er leeft in Lierop, het liefst in een zo vroeg mogelijk stadium zodat problemen niet onnodig verergeren en er tijdig een passende oplossing gevonden kan worden. Om dit te bereiken heeft Marieke in haar eerste periode hard gewerkt aan haar bekendheid. 'Ik ben eigenlijk de wijkverpleegkundige van vroeger. Ik ga op de fiets door het dorp, zodat ik mezelf letterlijk zichtbaar maak en mensen me makkelijk kunnen aanspreken.' Ze gaat actief op zoek naar signalen, bijvoorbeeld door de bijeenkomsten te bezoeken of contact te houden met de verenigingen en organisaties in het dorp. Ook gaat ze op huisbezoek bij inwoners van wie ze weet dat die wel een luisterend

oor of een steuntje in de rug kunnen gebruiken – zoals ouderen met weinig contacten of jongeren die niet lekker in hun vel zitten. Signalen komen ook naar haar toe – vaak via de huisarts. Of mensen spreken Marieke direct aan op straat: 'de buurvrouw is pasgeleden geopereerd en het gaat niet helemaal goed'. Ook via de vier werkgroepen van de dorpscoöperatie – Zorg, Wonen, Dienstverlening en Opvoeden & Opgroeien – komen vragen of signalen bovendrijven.

Verbinder

De signalen kunnen over van alles gaan. Hoewel het geregeld individuele hulpvragen betreft, zijn er ook signalen over de manier waarop inwoners in Lierop met elkaar samenleven. Van een beginnende burenruzie tot overlast op straat of de behoefte aan contact tussen een aantal bewoners – ook dat soort vragen komt bij Marieke terecht. Marieke vervult vervolgens de rol van verbinder: tussen inwoners onderling en tussen inwoners en organisaties. Net wat nodig en passend is bij de situatie. De eerste stap is – als het niet te complex is – te kijken welke mogelijkheden er zijn binnen de gemeenschap. Marieke heeft een goed overzicht van alle vrijwilligers, activiteiten en organisaties in en om het dorp, en heeft natuurlijk verbinding met de dorpscoöperatie waar allerlei activiteiten plaatsvinden en initiatieven worden ontwikkeld. Als het niet lukt of past om informele hulp in te zetten, schakelt ze door naar het formele ondersteuningsaanbod – zoals het Wmo-loket van de gemeente Someren. Uiteraard neemt Marieke daarbij geen dingen over, maar ondersteunt ze mensen om zaken op de rit te krijgen en het zelf te gaan of blijven doen.

AANSLUITEN BIJ HET DORP EN DE INWONERS

Het zo inrichten dat het past bij het dorp

Dorpsondersteuner: het is een breed vak met veel verschillende aspecten, waarbij er zowel met individuen als met groepen gewerkt wordt. 'De kunst is het zo in te richten dat het past bij het dorp'. Dat ziet Marieke ook in het overleg met de andere dorpsondersteuners – ieder legt in de uitvoering zijn of haar eigen accenten. Elke plek heeft immers wat anders nodig; er wonen andere mensen en er speelt andere problematiek.

Marieke omschrijft Lierop als: 'een klein, heel hecht dorp. Het is een sterke gemeenschap met veel betrokkenheid: er zijn tal van verenigingen en veel vrijwilligers. Het is echt "ons kent ons".' Dat maakt ook dat Marieke zich in haar werk minder hoeft te richten op het opzetten en ondersteunen van initiatieven – er bestaan al veel activiteiten zoals maatjesprojecten, koffie-ochtenden en dagbesteding. Hierdoor kan ze zich vooral toeleggen op het *verbinden* van inwoners onderling, en met het brede palet aan bestaand informeel en formeel aanbod. Marieke heeft een groot netwerk, zowel binnen als buiten Lierop. Tot op heden is het niet voorgekomen dat ze geen passend aanbod kon vinden voor een bepaalde vraag.

Laagdrempelig

Hoe doet Marieke dat – aansluiten bij de eigenheid van Lierop en haar inwoners? Een heel belangrijk kenmerk van haar houding en manier van werken is laagdrempeligheid. Dit geeft Marieke niet alleen vorm door aanwezig te zijn de wijk en haar bekendheid te vergroten. Ook sluit ze aan bij het ritme van het dagelijks leven van de inwoners. 'Normaal gesproken fiets ik rond, en ga ik onverwachts bij iemand langs, dat werkt het beste. Bij de meeste mensen kom ik achterom, door de achterdeur binnen. Dan vraag ik: komt het even uit? Als ik zo binnenkom,

rollen er hele mooie gesprekken uit.' Gevraagd naar waarom dat zo goed werkt, vertelt Marieke verder: 'Het zit in dat laagdrempelige. Ik word vaak niet als professional gezien. Als je een afspraak maakt, is de setting toch anders, dan zit iemand er gewassen en gestreken bij op een kantoor. Nu zie ik écht iets van hoe mensen leven.' Marieke krijgt daardoor heel open gesprekken met bewoners van Lierop, ze delen hun verhaal.

Zonder hokjes

Om deze laagdrempeligheid mogelijk te maken, is de ruimte die Marieke heeft voor de invulling van haar werk van groot belang. Ze is vrij om te bepalen hoe ze haar uren besteedt. Marieke: 'Ik werk zonder verplichting, zonder gedoe. Wil je dat ik nog een keer langskom? Dan doe ik dat.' Als ze ziet dat het nodig is om wat vaker langs te gaan of langer te blijven, dan kan dat. En dat is een belangrijk verschil met reguliere hulpverlening of ondersteuning – waar het werk vaak is ingekaderd door indicaties, vastgelegde taken en vastgelegde duur of frequentie van gesprekken. Ze kan iets betekenen voor mensen 'zonder dat het in dergelijke hokjes gaat'. Ze heeft de ruimte om een vertrouwensband op te bouwen. En dat is belangrijk. 'Vooral bij mensen bij wie het een en ander speelt, die vaak bij verschillende instanties gelopen hebben en al met het een ander te maken hebben gehad. Dan hoeft het van hen niet altijd meer. Dan hangt er gelijk een dossier aan. Dat is bij mij dus niet het geval. Ik merk dat als ik de tijd steek in contact maken, een praatje maken, de mensen heel open zijn en we samen naar oplossingen kunnen zoeken.'

Oor en oog voor elkaar

Gelukkig staat Marieke er niet alleen voor. Om haar oren en ogen te vergroten, is in bijna elk van de 28 buurten van Lierop een buurtcontactpersoon aangesteld. Op deze manier wordt gestimuleerd om in buurt en straat naar elkaar om te kijken. De

buurtcontactpersoon kan signalen doorgeven aan de dorpsondersteuner. Bijvoorbeeld als er een nieuwe buurtbewoner is gekomen, zodat deze persoon door Marieke kan worden welkom geheten. Of allerlei andere signalen waarbij de dorpscoöperatie mogelijk iets zou kunnen betekenen: zoals eenzaamheid, ziekte, behoefte aan sociale contacten. In overleg met de betrokkenen bepaalt Marieke wat er nodig is. 'Vorige week kreeg ik een mailtje van een buurtcontactpersoon over twee straatgenoten op leeftijd. Zo met de komst van de winter zijn zij wellicht eenzaam. De contactpersoon vroeg me of ik een keer bij hen zou willen binnenlopen om te horen hoe het gaat, en hen wellicht betrekken bij een van de activiteiten in het dorp.'

Onderlinge steun

Geregeld lukt het Marieke om verbindingen te leggen tussen inwoners. Ze heeft als voordeel dat er in Lierop een rijk netwerk van onderlinge betrokkenheid is, zowel binnen de dorpscoöperatie als daarbuiten. 'Mensen onderling verbinden gebeurt heel veel. Bijvoorbeeld door een vrijwillig maatje aan een hulpvrager te koppelen.' Zo kent de dorpscoöperatie een maatjesproject: een pool van zestig vrijwilligers die Lieropenaren tijdelijk een steuntje in de rug kunnen bieden. Door samen met de ander, thuis of in de directe omgeving, een activiteit te ondernemen. Dit kan van alles zijn: samen winkelen, wandelen, sporten, een film kijken, vissen, koffiedrinken, een museum bezoeken. Of helpen bij de administratie, met taal, bewegen, opvoeding, het ontlasten van de mantelzorgers, of met het leggen van contacten.

Ook is er door de inmiddels gepensioneerde fysiotherapeut van het dorp een wandelgroep opgezet. Marieke wandelt ook altijd mee. 'Het is een groep van tien, vijftien mensen. We wandelen elke dinsdagmiddag een uurtje en daarna drinken we samen koffie.' Soms haken mensen spontaan aan, soms komt Marieke

in haar werk mensen tegen die ze de wandelgroep aanraadt. Een ander belangrijke activiteit waar Marieke soms hulpvragers naartoe begeleidt, is de dagbesteding die geheel op vrijwilligers draait en waarvoor geen indicatie nodig is.

Marieke ziet geregeld contacten tussen mensen ontstaan. Zoals tussen wandelaars van de wandelgroep. Of op de dagbesteding: een vrouw die het heel moeilijk vond om te komen, zag daar een bekende, en sindsdien blijft ze komen.

REFLECTIE

Bouwen aan een sterke gemeenschap én zeggenschap vergroten

De dorpscoöperatie Lierop Leeft – en ook Marieke – werkt aan het bouwen van een sterke gemeenschap. Zoals Marieke zegt: 'we proberen mensen te motiveren iets vrijwillig te doen voor een ander, te stimuleren dat ze voor elkaar klaarstaan.' Dat doet de dorpscoöperatie natuurlijk niet alleen, maar samen met alle andere partijen in het dorp, zoals de dorpsraad en alle verenigingen op het gebied van sport, muziek, carnaval, de kerk et cetera. In haar dagelijks werk richt Marieke zich dus meer op het versterken van sociale cohesie en leefbaarheid, dan op het versterken van de stem van inwoners in en hun invloed op uitvoering of beleid. De dorpscoöperatie zelf is wel bij uitstek gericht op het vergroten van zeggenschap. Doordat de dorpsbewoners zelf het initiatief genomen hebben de coöperatie te ontwikkelen, hebben zij invloed op de manier waarop hulp en ondersteuning in hun dorp is ingericht en wordt aangeboden én op de manier waarop zij met elkaar samenleven. Een recent voorbeeld is een het project rond 24-uurszorg voor dementerende ouderen dat vanuit de dorpscoöperatie is geïnitieerd. Om de leefbaarheid in het dorp te vergroten wordt samen met partners

aan deze woonvorm gewerkt. Waar de woningcorporatie voor verantwoordelijk is voor het gebouw, en een zorgorganisatie voor het bieden van zorg, is Lierop Leeft verantwoordelijk voor vrijwillige ondersteuning in de woonvorm, bijvoorbeeld bij maaltijden, het onderhouden van de tuin et cetera.

Intermediair

Kenmerkend voor Mariekes werk is haar verbindende rol. Of, in termen van Dozy:³⁵ de *intermediaire* functie. Marieke vormt een schakel tussen inwoners onderling, maar ook tussen inwoners en informele én formele hulpvormen vanuit organisaties of de gemeente. Het is een van de methodische uitgangspunten die Spierts en Van der Sterren³⁶ onderscheiden in het werken aan samenlevingsopbouw: 'verbindingen aanbrengen, herstellen of versterken tussen mensen en groepen zodat bewoners weer een gevoel van betrokkenheid krijgen bij de samenleving. (...) Verbindingen verbeteren tussen de wereld van alledag en de wereld van regelgevende, regeluitvoerende instanties'. Dat Marieke aansluit bij de wereld van alledag en voor inwoners een brugfunctie vervult naar instanties, zien we ook duidelijk terug: zoals ze letterlijk bij mensen achterom komt, die haar vaak niet als professional zien.

Dilemma: lastige casuïstiek, wat is mijn rol?

Marieke stuit ook weleens op dilemma's bij lastige casuïstiek. Zoals zware individuele problematiek, situaties die gevoelig liggen in het dorp, of waar al meerdere partijen bij betrokken zijn. Ook komt het voor dat inwoners signalen doorgeven aan Marieke en zeggen 'daar moet je iets mee vanuit je functie', maar dat de signalen niet van de betrokkenen zelf komen. Dan beraadt Marieke zich en bedenkt: 'wat is hier precies mijn rol?' Zo kijkt ze bijvoorbeeld of er al partijen bij betrokken zijn, en hoe het tot nu toe is opgepakt. Of ze vervult de rol van verbinder tussen de inwoners en de benodigde formele instanties. Als dan blijkt dat de casus al goed belegd is, kan het besluit ook zijn: niks doen.

Neem een burenruzie. Marieke heeft geluisterd naar de betrokkenen. 'Ik hoor de mensen, ik luister met aandacht naar hun verhaal. Vervolgens kijk ik of het al is opgepakt. Ik heb gebeld met de buurtbrigadier van de politie, en gevraagd of die al betrokken is. Ik ga er niet tussen zitten en ik ben niet partijdig.' In dit geval was de buurtbrigadier al betrokken en hoefde Marieke verder geen actie te ondernemen.

Of een situatie waarin mensen overlast ervaren van rondhangende jongeren op straat en in het park. Verschillende inwoners spreken Marieke hierover aan. Ze merkt dat sommigen hierin veel van haar verwachten – bijvoorbeeld dat ze de situatie zelf kan oplossen, of zelf met de jongeren in contact treedt. Marieke neemt hiervoor contact op met de wijkagent om de signalen te bespreken. Ze ziet haar rol in deze situatie vooral in ervoor zorgen dat het signaal op de juiste plek terechtkomt, zodat het op een goede manier wordt opgepakt.